

'Mijn product is liefde'

In gesprek met Boudewijn Betzema

Boudewijn Betzema (72) noemt zichzelf een vrije vogel, altijd op zoek naar nieuwe dingen. Hij werd geboren in Rotterdam, een paar jaar na de oorlog. De power en het optimisme van de toenmalige wederopbouw raakte hij nooit meer kwijt. Betzema's leven was veelbewogen, met zowel pijn en verdriet als blijdschap en levensvreugde. De ingrediënten voor zijn functie als 'troostdichter' in Zwolle.

Eric Bras

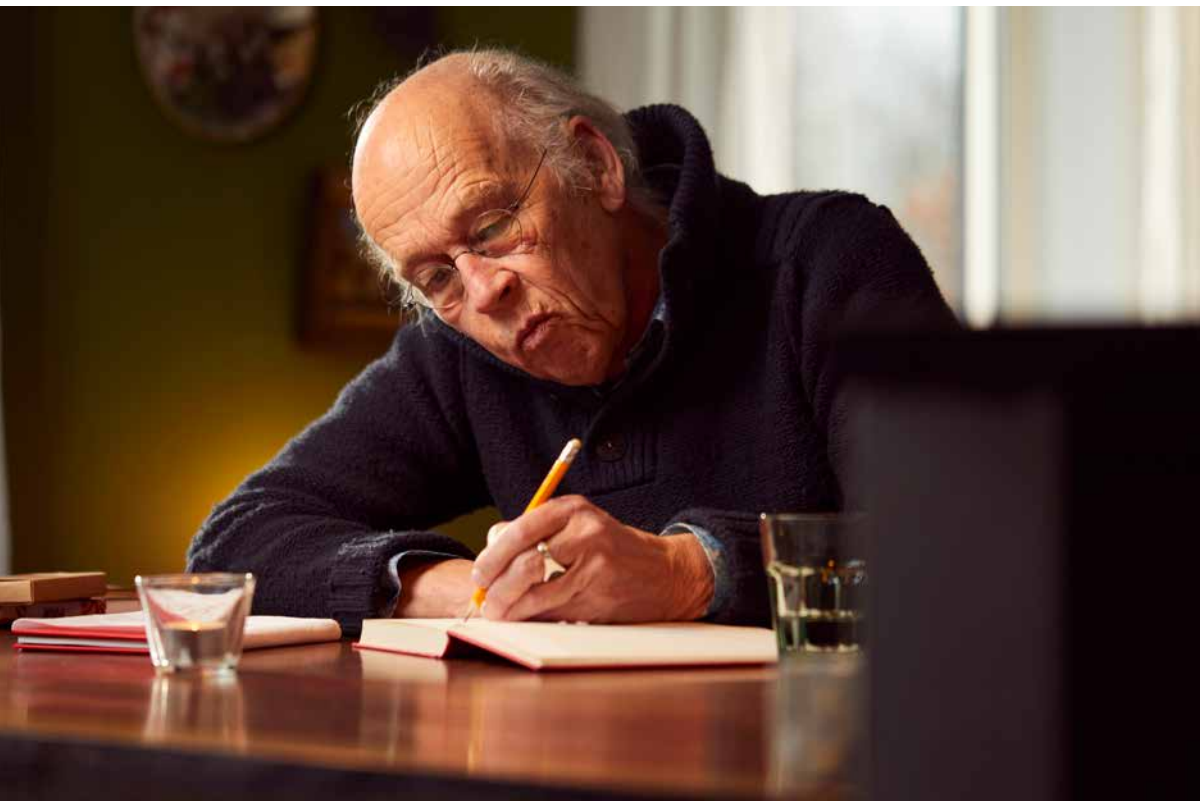
Wie ben je?

'Iemand heeft wel eens gezegd: dat wat jij doet – troostdichter zijn – komt uit het leven voort. Ik heb er geen opleiding voor gevolgd. Terugkijkend was ik als kind al bezig met troosten. Omdat ik "trooster" een te groot woord vond, heb ik dat verzacht tot troostdichter. Mijn werkzame leven was creatief, ik was grafisch ontwerper. Maar rond mijn vijftigste kon ik daar niets meer mee. Het ambacht verdween door de digitalisering. Op zoek naar een nieuw ambacht ontdekte ik de Verhalenboot in Zwolle en werd verhalenverteller. Anne van Delft, een van de leraren daar, bracht mij de kneepjes van het vak bij. Het

is een mooi vak: voordat ik verhalenverteller werd was ik een angstig mens, maar eenmaal als verhalenverteller op een podium beland voelde ik mij als een leeuw: ik kon mensen bereiken.

Na vijftien jaar verhalen vertellen werd ik provinciedichter van Overijssel. In die rol liep ik op een dag tegen een beeldschoon houten brugwachtershuisje van twee bij twee meter aan. Zo is "uit het niets" het Troosthuisje geboren. Het stond leeg en moest bemand worden. Er zat een briefje op, dat ik moest bellen naar het "ministerie van Onverwachte Zaken" – dat waren twee meiden die de huisjes beheerden. Ik kreeg de sleutel en kon er zo in. En toen? Ik ging zitten en wachten; kijken wat er gebeurt. Want wie komt er nou naar zo'n oude man in een huisje? Maar vanaf dag één was het er nogal heftig, er is veel leed in de levens van mensen. Ik nam mij voor om te luisteren, open en onbevangen.

Mijn missie is dat compassie en empathie in de wereld blijven, want dat mis ik steeds meer. En dat hoor ik ook van mensen die langskomen: ze hebben het gevoel niet gehoord te worden. Of men zegt onmiddellijk: "O ja, dat heb ik ook", "Je moet daarheen gaan, dat is een heel goede therapeut", of: "Man, stel je niet zo aan." Mensen die na drie jaar rouw toch wel eens klaar moeten zijn en zich weer in de maatschappij moeten begeven. Al dit soort za-

ken kwam eigenlijk al direct naar voren. Ik was verrast dat mensen dat zo open aan mij durfden te zeggen.'

Wat gebeurde er, die eerste dag, toen je in dat huisje ging zitten?

'Ik had de deur opengezet, uit papier had ik het woord TROOST geknipt en op het raam geplakt. Later heeft een kunstenaar een houten evenbeeld van mij gemaakt. Met mijn armen wijd: kom maar. In die periode deed ik dat drie dagen per week, van tien tot vier. En hoe raar het ook klinkt: het liep als een trein.'

Dat verbaast je?

'Ja! Dat er mensen binnen durfden te komen. Er kwamen bijvoorbeeld drie echt)paren uit Antwerpen. Ze hadden via de VVV gezien dat er een troostdichter was in Deventer (daar zat ik toen). Ze kwamen alle zes binnen, het huisje was bomvol. Een van de vrouwen was de spreekbuis. Zij vertelde

dat ze allemaal een jong kind hadden verloren en dat ze daar niet over konden of durfden te praten. Dat was emotioneel, met z'n allen hebben we gehuild. Zij konden het eindelijk "kwijt", ze kregen lucht. Met een lach gingen ze weer naar buiten.'

Maak je dan standaard een gedicht?

'Nee, dat niet. Alleen als mensen erom vragen. Of ik doe het voor mezelf om de verhalen kwijt te raken. Ik luister eigenlijk vooral. Ik vraag wel door, maar minimaal. Het gaat vanzelf, het komt. Misschien is dat omdat ik geen raadgever ben. Het gebeurt en ik ervaar dat als een klein wonder. Zo kwam er eens een meisje langs op de fiets, grijs. Ze vroeg: "Is dat ludiek bedoeld, die uitgezaagde houten vorm?" "Nee," zei ik, "Dit is echt." "Mag ik dan even bij je komen?", vroeg ze vervolgens. Er kwam een hele stortvloed aan woorden los. En huilen, huilen, huilen. Pas na een minuut of twintig hield dat op. Toen zei ze: "Weet je dat

vandaag de IJssel heel dichtbij was, toen ik jou zag?” Ze had aan zelfmoord gedacht. “Er is geen mens die om mij geeft.” Haar therapeut was pas over drie weken beschikbaar.

Kennelijk voorziet dit dus in een behoefte. Ik heb net in Zwolle drie maanden lang, twee dagen in de week, in het huisje gezeten. Allemaal zware verhalen: verkrachting, mishandeling, oud en jong. Dan moet je wel sterk in je schoenen staan om geen hekel te krijgen aan kerels.’

Mijn missie is dat compassie en empathie in de wereld blijven

Waarom vind je dat je een bewogen leven hebt gehad?

‘Nou ja, bewogen ... ieder mens heeft wel het zijne. Maar als je dat vraagt, dan denk ik terug aan de lagere school. Aan een juf die mij stelselmatig geestelijk “verknoei-de”. Ze zette me de klas uit, de gang op en vergat me dan. In die tijd bleef je als leerling gewoon staan. Dat zou nu niet meer gebeuren. Ik was een gevoelige ziel, dus dat hakte er wel in. Die juf hield mij vervolgens na schooltijd staande en zei: “Ik heb een gesprek met je moeder gehad en volgens haar heb je een hekel aan mij. Is dat zo?” Wat zeg je dan als kind: “Nee, juf.” Dan sta je te liegen en je verloochent je moeder. Daarnaast is mijn echtgenote al zo’n dertig jaar manisch-depressief. Dat is nu redelijk onder controle, maar makkelijk is het niet. Heel heftig, met opnames en dergelijke. Wat ik doe noem ik wel een zoete wraak. Want ik ben niet verbitterd door wat er gebeurd is. Ik heb mij voorgenomen om dat alles om te zetten in troost.’

Je zegt: ik ben geen trooster, want dat is te zwaar, maar troostdichter. Wat is het verschil?

‘Voor mij is het verschil is dat ik dit durf zijn. Voor kerkelijke mensen is “trooster” synoniem aan God. Als troostdichter ben ik meer – zoals de katholieke schrijfster in het voorwoord van mijn bundel zegt – een instrument van de grote trooster. Regelmatig komen mensen bij mij binnen en doet die situatie hen denken aan een biechtstoel, maar dan zonder sancties. Integendeel: zij voelen zich bevrijd. Soms wordt meteen gevraagd: “Kun je een gedicht maken?” Ik heb daar dan wat tijd voor nodig. Mensen komen het later ophalen of ik stuur het op.’

Wat denk je te bereiken met zo’n gedicht of gesprek?

‘Ik hoop dat ze even hun diepste zijn naar boven kunnen praten. Als je de kans krijgt om te zeggen wat je ten diepste wilt zeggen, dan komt er een kantelmoment. Dan krijg je ruimte om al die ballast in je hoofd los te laten. Zoals die vrouw die zwaar mishandeld was, een schipperskind, die na haar relaas kon zeggen: “Kijk, wat is het leven mooi.” Dan denk ik: zover zijn we gekomen! Wauw! Ik hoop dat zoiets – al is het maar vijf minuten – even lucht en licht geeft, als ze het huisje weer uitlopen. Dat het leven niet alleen ellende is.’

Hoe zou jij troost omschrijven?

‘Dat vraag ik altijd terug: wat is het voor jou? Natuur, muziek, een pleister op je knie, een arm om je schouder, iemand die je gedag zegt. Het is eigenlijk dikwijls heel klein.’

Maar wat is het mechanisme van troost, hoe werkt het?

‘Dat weet ik niet precies. De werking van troost is, denk ik, dat je je door het luisteren en de aandacht “gekend” weet’. Ieder mens wil gekend of erkend worden: uiteindelijk iemand die even helemaal naar je luistert. Er bestaat veel commerciële troost, in de vorm van cadeautjes, dingetjes en boeken. De stelligheid waarmee troost wordt gedefinieerd, daar vind ik wel wat van. En wat je in een gesprek dan allemaal wel of niet moet doen. Het is vast allemaal waar,

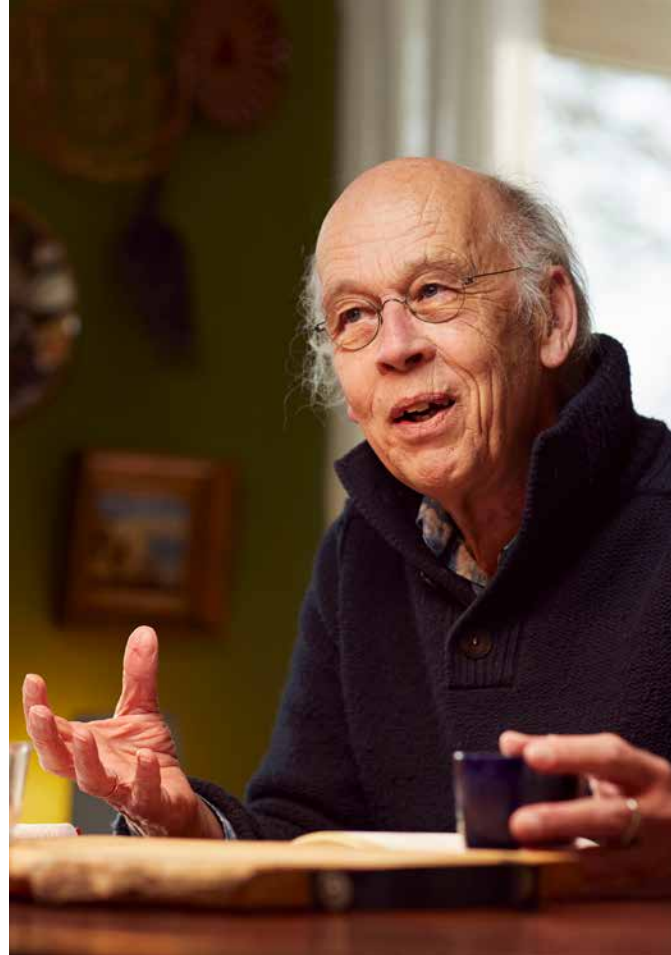
maar waar het om draait is diepe en intense aandacht. Warmte. Openheid en nabij zijn. Iemand vroeg eens: "Ben je ook zo open als er een man langskomt die iets vreselijks heeft gedaan?" Als hij komt voor troost wel, maar niet als hij alleen komt opbiechten wat hij gedaan heeft. Daarvoor moet je bij een rechter zijn.'

Het gaat dus om de intentie?

'Er komen twee vrouwen bij me. Allebei hebben ze een echtgenoot die vreemdgegaan is. De een komt binnen met grote ogen en is open voor een gesprek en neemt gedichten mee. De ander is verbitterd en gesloten. Voor de een kan ik wel iets betekenen, voor de ander niet: die is alleen afwerend. Het gaat dus ook om de manier waarop iemand voor mij zit. Daar past niet echt een methode bij. Je moet mij ook niet vastleggen, ik moet vliegen. Mijn uitgangspunt is dat er te weinig aandacht is. Ik kan niet de hele maatschappij veranderen. Maar de impact van zo'n klein troosthuisje is niettemin groot – dat heb ik me tenminste laten vertellen. Ik doe veel op sociale media, daar vertel ik wat er gebeurt. Uiteraard zonder de vertrouwelijkheid te schenden. Lezers zeggen dan: "Wat goed dat jij dat doet." Mijn reactie is dan: "Kijk in de spiegel, jij kan dat ook."

Je werd in 2018 genomineerd voor de Compassieprijs. Waarom, denk je?

'Omdat ik dit doe en durf vol te houden, denk ik. Maar ik doe het inmiddels niet meer alleen. Vier jaar geleden heb ik een stichting opgericht om wat meer zakelijk om te gaan met wat ik doe. En er zijn nu drie ambassadeurs die met hart en ziel werken om de intentie meer bekendheid te geven. Dat heeft bijvoorbeeld een interview in *Trouw* opgeleverd en een prachtige podcast met Annemiek Schrijver van *De verwondering*. En het heeft ook de belangstelling van onderzoekers gewekt: zo werd ik benaderd door Christoph Jedan, hoogleraar ethiek en godsdienstwijsbegeerte. Hij vond deze vorm van troost interessant voor zijn onderzoek naar troostvormen. Hij was alleen bezig

met troost na rouw, bij de dood. Maar als jij je fietssleuteltje kwijt bent en die fiets is je enige vervoermiddel, dan ben je diep bedroefd en moet je ook getroost worden – zo simpel is het, wat mij betreft. Jedan kwam op een gegeven moment met zes studenten naar het troosthuisje. Ik heb daar toen een minilezing gegeven, ontzettend leuk.'

Wat zegt geestelijk verzorging jou?

'Nico ter Linden is wat dat betreft een voorbeeld voor mij. In een van zijn boeken schrijft hij over zijn werk als geestelijk verzorger. Dat geestelijk verzorgen zowel iets is wat je bent als iets wat je dóet. Dus niet theoretiseren, maar puur van binnenuit.'

Is dat niet mateloos?

'Misschien. Maar ik heb ook mijn grenzen leren kennen, juist in deze periode. Tijdens de gesprekken raakte ik verzeild in de hulp-

stand en ging naar oplossingen zoeken. Ik kwam op het terrein van de psycholoog en dat moet ik niet doen. Wat ik wel wil – en kan – is mensen vertrouwen geven in zichzelf. Als het gaat om geestelijk verzorging, dan speelt ook mijn achtergrond in het Apostolisch Genootschap mee, waar ik twintig jaar geestelijk verzorger was. Naast het verzorgen van diensten, zag ik het als mijn taak om te kijken hoe het met mensen in de gemeenschap gaat. Ook toen al kreeg ik mensen aan de praat door aandachtig te luisteren en vragen te stellen.’

terpretatie? Daarbij is mijn leidraad: alleen met het hart kun je goed zien, wezenlijke dingen zijn voor het oog onzichtbaar; zie ook *De kleine prins*. Ik formuleer vervolgens een kern die ik omzet in een gedicht. In Nijmegen vroeg een vrouw eens om een gedicht over haar verlamde gezicht; de helft van haar gezicht kon ze niet meer bewegen. Dat wilde ik wel, maar eerst wilde ik met haar praten. Ze vertelde over gepest worden, over de moeilijke zoektocht naar een partner, over teleurstelling en pijn. Toen schreef ik het volgende:

Voor zo’n gedicht lig ik
's nachts vaak wakker:
heb ik wel goed geluisterd?

Wat zou jij geestelijk verzorgers willen adviseren?

‘Toen je mij uitnodigde voor dit gesprek, zei je: “Laten we met open vizier met elkaar praten.” De gedachte die toen bij me opkwam was: ik heb niets anders dan een open vizier! Misschien dat geestelijk verzorgers nog kijken langs de lijnen van bijvoorbeeld het katholicisme of de islam. Maar als je van mensen houdt, is het altijd goed en stel je de juiste vragen. Je hoeft als geestelijk verzorger geen “product” te hebben of je in te bedden in een organisatie; dat product, dat ben je zelf. Of, als je het dan toch zo noemen wilt: liefde. Dat geldt overigens ook voor andere hulpverleners. Ik denk dat dat het geheim is.’

En je gedichten zijn ook een product?

‘Ja, dat zou je zo kunnen zeggen. Maar ik noem het liever een uitingsvorm. Voor zo’n gedicht lig ik meestal een nacht wakker: heb ik wel goed geluisterd, is het geen in-

Van aangezicht tot aangezicht

Hoe kijk ik dan
Wat wil ik zien

En als ik luister
wat versta ik dan

of als ik spreek
wat breng ik
dan teweeg
Is dat schrik
en pijn

Of laat ik je
groeien
in jouw zijn

Het zijn vragen aan mezelf en aan die vrouw. Je zou het met een beetje goede wil een ritueel kunnen noemen, het maken van zo’n gedicht. Soms lees ik het voor aan degene die het vraagt. Soms met een knuffel als afsluiting, als een soort zegen.’

Drs. E.J. Bras is geestelijk verzorger bij Amsterdam UMC en redactielid van dit tijdschrift.
E-mail: e.bras@amsterdamumc.nl.